

Overweging bij Sir. 27,4-7 en Luc. 6,39-45 (zondag 3 maart 2019)

De Evangelielezingen van vandaag sluiten naadloos aan op die van de vorige twee weken. Ze komen alle drie uit het zesde hoofdstuk van het Evangelie van Lucas; twee weken geleden vertelde Miranda u over de zaligsprekingen, en vorige week sprak Ingrid over het 'bemint uw vijanden'. Miranda gaf het als motto mee "deze wereld omgekeerd" en Ingrid noemde het "hartsomkering". En inderdaad... het gaat allemaal om een omkering: God geeft een draai aan de werkelijkheid (armen zullen rijk zijn, hongerigen verzadigd); en van de mensen die door God bezield zijn wordt ook verwacht dat ze omkeren, dat ze de andere kant op gaan kijken, in een nieuwe richting gaan lopen, dat ze hun leven veranderen... zich bekeren dus. Vandaag is het niet anders. Ook nu luidt de boodschap: bekeer je, draai je om. Doe niet meer wat je altijd geneigd was te doen... doe het voortaan anders, doe iets anders. Mensen zijn gemakkelijk geneigd om over elkaar te oordelen... hou daarmee op: oordeelt niet. Vergaap je niet op de splinter in andermans oog, maar kijk naar jezelf en naar de balk in je eigen oog.

Maar laten we naar de teksten gaan kijken. De eerste lezing kwam uit het boek *De Wijsheid van Jezus Sirach*. Dat is een verzameling spreuken uit de leerhuistraditie waarin Gods woord wordt gesmaakt en herkauwd door vrome joden omdat dat woord de leeftocht is waarmee ze hun levensreis ondernemen. In dat boek gaat het over allerlei zaken uit het dagelijks leven, en hoe een verstandig godvrezend mens daar mee om moet gaan en zijn leven moet inrichten. En deze passage gaat speciaal over de morele gevaren van de handel. Het begint al goed: 'Een zakenman' zo staat daar te lezen... 'blijft nauwelijks voor een misstap bewaard en ook de kleine handelaar ontkomt niet aan de zonde' (Sir. 26-29). Omdat het over de handel gaat komt het woord 'berekening' een aantal keren in die tekst voor, en die context kleurt ook de betekenis van dat woord. Het gaat om de – berekenende – houding van een slimme ondernemer die inschat of de investeringen die hij doet zich wel zullen terugverdienen. Dat hoort zagezegd bij zijn strategische beleid en zijn planning; het zijn de 'plannen in zijn hart', zoals Sirach ze noemt.

Het is allemaal heel herkenbaar. Wie ziet het niet om zich heen en betrapt zichzelf er ook op; dat je vandaag de dag, in het competitieve milieu waarin we onze weg moeten zien te vinden, haast voortdurend wordt aangezet om je kansen te berekenen om die te grijpen en risico's te vermijden. Sirach waarschuwt voor zo'n rekenende en berekenende levensstijl: dat is in zijn ogen een beproeving, terwijl de waarde van ons handelen niet ligt in de rekenende plannenmakerij die eraan ten grondslag ligt, maar aan de vruchten ervan. En de suggestie is: een leven dat louter bestaat uit berekenende strategische plannenmakerij gaat vruchteloos voorbij.

Laten we nu naar Lucas gaan. De evangelielezing van vorige week, die precies voorafgaat die van vandaag sluit hier mooi bij aan, want daar staat de vermaning "Als je weldoet aan wie je weldaden bewijzen, welk recht op dank heb je dan? Als je enkel leent aan hen van wie je hoopt terug te krijgen, welke dank verdien je dan?" (Luc. 6, 33-34). Dat is precies de handelsmentaliteit die door Sirach wordt aangeklaagd, en die hij 'berekening' noemt. Lucas gebruikt dat woord niet maar schrijft, in de Nederlandse vertaling, over 'oordelen'. In feite gebruikt hij daarvoor twee woorden. Het ene – Grieks: *katadikadzoō* – kun je het beste vertalen met 'veroordelen' of 'vonnissen'. Wanneer Jezus in het evangelie

van vandaag zegt: *“Hoe kun je tot je naaste zeggen: laat mij de splinter uit je oog halen, terwijl je de balk in je eigen oog niet opmerkt? Huichelaar, haal eerst die balk uit je eigen oog, en dan zult je scherp genoeg zien om de splinter te kunnen verwijderen die in het oog van je naaste zit”*... dan gaat om zijn weerzin tegen het onderling veroordelen van mensen; het is Jezus' kritiek op huichelaars die de misstappen (splinters) van andere veroordelen, zonder op hun eigen tekortkomingen (balk) te letten. Kortom, Jezus veroordeelt de neiging van mensen om elkaar te verguizen en te veroordelen.

Maar Lucas gebruikt ook een andere woord voor 'oordelen'. Dat is *krinoo*, en dat kun je beter vertalen met 'onderscheiden', 'inschatten': **beoordelen**. Zoals je bijvoorbeeld hebt in een beoordelingsgesprek waarin een werknemer op zijn functioneren binnen een bedrijf of instelling wordt beoordeeld. Nu gaat het niet om een veroordeling van de tekorten van een ander. Nee, dat beoordelen slaat nu veeleer op de houding waarmee mensen elkaar tegemoet treden door elkaar de maat te nemen... te beoordelen dus. Het gaat nu om een berekenende, strategische houding van mensen die erop uit zijn om in te schatten hoe een ander in te passen is in de plannen die ze voor zichzelf hebben gemaakt; de houding van de netwerker die zijn relaties met anderen beoordeelt op hun rendement, en die met de blik van een taxateur naar mensen kijkt. Het gaat dus om mensen die in al hun relaties de verborgen agenda van hun eigen levensgeluk hanteren. Deze betekenis komt veel dichterbij de 'berekening' van Sirach uit de eerste lezing en bij Jezus' uitspraak dat je geen recht op dank hebt als je enkel weldoet aan wie je weldaden bewijzen (Luc. 6,33).

Zo moet je niet met mensen omgaan, zo luidt de boodschap. Mensen die zeggen hun naaste lief te hebben en gerechtigheid na te streven (en dat van zichzelf misschien nog geloven ook), maar die dat doen met in hun achterhoofd de maatstaf van de strategische planning van hun eigen levensgeluk, die kunnen slechts voorwaardelijk, dus onder voorbehoud liefhebben en naar recht streven. Want... wordt er niet aan de maatstaf van hun eigen geluksproject voldaan, dan geven ze er de brui aan. Ze zijn ook altijd om te kopen, want hun liefde gaat altijd naar de hoogste bieder van hun levensgeluk.

Als het evangelie ons iets te vertellen heeft, dan is dat het verhaal over Gods onvermogen om te kunnen rekenen, en dus ook Gods gebrek aan talent voor berekenend en strategisch handelen. God is liefde, en Gods liefde is daarom zo overrompelend omdat die geen enkel voorbehoud, winst oogmerk of verborgen agenda bevat. Niet om te kopen is.

Komende week is het Aswoensdag. Dan begint de veertigdagtocht naar Pasen. En die loopt langs Goede Vrijdag. Op die dag openbaarde Jezus van Nazareth zijn voorbehoudloze liefde aan het kruis. De dwaasheid van het kruis (1 Kor. 18-25). Je kunt het ook anders zeggen: dáár, op Goede Vrijdag openbaarde hij zich als onze eigen zelfmoordterrorist. Niet een zelfmoordterrorist die met een bomgordel dood en verderf zaait voor een of ander hoger plan (dat zou toch een soort berekening zijn), maar een zelfmoordterrorist als een goddelijke waaghals die zichzelf compromisloos prijs gaf, en die daarmee al onze, o zo redelijke doorgerekende compromissen, al ons loven en bieden in de naam van de liefde terroriseerde... door zichzelf op het spel te zetten.

Nee. God ziet niemand naar de ogen, is niet om te kopen, laat zich niet misleiden. Oordeelt niet.

Amen